

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF PATRIOTIC EDUCATION OF FUTURE ENGINEERS OF PEDAGOGUES OF COMPUTER PROFILE

У статті обґрунтовано психолого-педагогічні засади патріотичного виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. Установлено, що патріотичне виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю є системною й цілеспрямованою діяльністю органів управління вищою освітою, закладів вищої освіти, громадських організацій, сімей здобувачів освіти, інших соціальних інститутів щодо формування в студентів високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо українського народу, готовності до виконання професійного, громадянського й конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння набуттю її статусу як правової, демократичної та соціальної держави.

Ключові слова: виховання, інженер-педагог комп'ютерного профілю, національна свідомість, національно-патріотичне виховання, освітній процес, патріотизм, патріотичне виховання, патріотичні якості особистості.

В статті обґрунтовано психолого-педагогічні основи патріотичного виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. Определено, что патриотическое воспитание будущих инженеров-педагогов компьютерного профиля является системной и целенаправленной деятельностью органов управления высшим образованием, учреждений высшего образования, общественных организаций, семей соискателей образования, других социальных институтов по формированию у студентов высокого патриотиче-

ского сознания, чувства верности, любви к Родине, заботы о благе украинского народа, готовности к выполнению профессионального, гражданского и конституционного долга по защите национальных интересов, целостности, независимости Украины, содействию приобретению ее статуса как правового, демократического и социального государства.

Ключевые слова: воспитание, инженер-педагог компьютерного профиля, национальное сознание, национально-патриотическое воспитание, образовательный процесс, патриотизм, патриотическое воспитание, патриотические качества личности.

The article substantiates the psychological and pedagogical principles of patriotic education of future engineers-teachers of a computer profile. It has been established that the patriotic education of future computer engineers is a systematic and purposeful activity of higher education authorities, institutions of higher education, public organizations, families of educational institutions, other social institutes for the formation of high patriotic consciousness among students, a sense of loyalty, love for Motherland, care for the good of the Ukrainian people, readiness to fulfill professional, civil and constitutional duty to protect national interests, integrity and independence of Ukraine, promoting the acquisition of its status as a legal, democratic and social state.

Key words: education, engineer-teacher of a computer profile, national consciousness, national-patriotic education, educational process, patriotism, patriotic education, patriotic personality traits.

УДК 378:015.31:172.15

Красильник Ю.С.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри
основ професійного навчання
Київського національного університету
будівництва та архітектури

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Перед вищою освітою постають актуальні завдання, пріоритетним з-поміж яких є підготовка високопрофесійного фахівця, здатного до саморозвитку, який є патріотом-громадянином України. Орієнтація на розвиток студента як особистості, індивідуальності й активного суб'єкта професійної діяльності може бути реалізована лише на гуманістично-демократичних і патріотичних засадах. Наслідками недостатньої уваги, яка приділялася реалізації політики патріотичного виховання в попередні роки, стали відповідні виклики, а саме: відсутність у системі виховання комплексної програми впливу на особистість з метою розвитку патріотичних почуттів; в умовах економічної кризи відбувається процес соціальної та моральної деградації значної частини молоді; на зміну концепції виховання колективізму почала впроваджуватись ідея формування індивідуалізму, егоцентризму; з поширенням Інтернету посилюється негативний вплив кіберпростору на

молодь у тому числі щодо поняття «патріотизм»; відсутність наукових досліджень, присвячених військово-патріотичному вихованню молоді та її професійній орієнтації на військову службу; завдання, визначені низкою нормативно-правових актів з національно-патріотичного виховання, не досягнуті з причин недостатнього фінансування та неефективного контролю; незадовільний рівень знань і навичок спеціалістів у центральних, регіональних і місцевих органах влади (внаслідок відсутності коштів і плинності кадрів); відсутність повної статистичної інформації на обласному рівні та рівні міст і районів, яка давала б змогу моніторити ефективність заходів політики національно-патріотичного виховання відповідно до сучасних пріоритетів і завдань політики та була б порівнювальна з європейськими статистичними стандартами [4]. Тому умови навчання в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) збагачені інноваційними підходами й технологіями формування в особистості майбутнього

інженера-педагога комп'ютерного профілю високої патріотичної свідомості, на нашу думку, сприятимуть зростанню його професійних досягнень, прагненню до саморозвитку та самовдосконалення, соціальної й громадянської активності, посиленню спроможності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам і викликам, недопущенню правопорушень і порушень норм суспільної моралі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальність патріотичного виховання молоді підсилюють у сучасних умовах утвердження української національної ідеї, війна та жорстка інформаційно-психологічна агресія з боку Російської Федерації. Осмислення нових суспільних процесів відкривають нові можливості для наукової й освітньої сфери. У Концепції Нової української школи зазначено, що її випускник має бути особистістю, інноватором і патріотом з активною позицією [1]. Педагогічні особливості патріотичного виховання висвітлено в працях О. Абрамчук, Т. Гавлітіної, О. Гевко, А. Максютова, В. Мірошніченко, С. Оришко, О. Стюпіної та ін. Викристалізувалися певні наукові погляди на зміст понять «патріотизм», «патріотичне виховання», а саме: визначні принципи вітчизняної педагогіки, духовно-моральні принципи, основні принципи національного виховання. Для дослідження важливими є виокремленні в сучасній науковій літературі філософські характеристики патріотизму: явище, моральний принцип, якість особистості, одна з форм діалектичного поєднання особистих і суспільних інтересів (А. Бичко, І. Зязюн, В. Кремень, І. Надольний, Л. Сохань та ін.). Психологічна наука вивчає механізми інтеріоризації тих соціальних процесів і явищ, що впливають на формування патріотичних якостей особистості. Особистісна цінність почуття патріотизму генерується стійким переживанням любові людини як до найближчого, так і до віддаленого середовища, в якому вона перебуває та яке є для неї значущим. Доведено, що в основі сутності патріотичного виховання лежать психологічні механізми розвитку мотиваційно-ціннісної сфери особистості (почуттів, переконань, ціннісних орієнтацій, якостей) (Б. Ананьєв, І. Бех, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Максименко та ін.). В умовах проведення операції Об'єднаних сил (ООС) актуалізується завдання поглиблення патріотичного виховання, що є частиною національної безпеки й обороноздатності держави, інструментом утвердження громадянської єдності, на що спрямовані ухвалені відповідні законодавчо-нормативні та підзаконні акти.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз означених наукових праць і документів свідчить про неперервні пошуки шляхів удосконалення процесу патріотичного виховання молоді. Саме той факт, що в загальному огляді наукових досліджень не вияв-

лено робіт, які спеціально присвячені проблемам патріотичного виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, зумовив можливість працювати саме в цьому напрямі. Вивчення теорії та узагальнення практичної виховної діяльності в ЗВО щодо здійснення патріотичного виховання студентської молоді дали можливість виявити певну невідповідність між станом цієї роботи, рівнем патріотичного вихованості студентів і сучасними вимогами, які постають перед ними як громадянами-патріотами суверенної держави.

Тому **метою статті** є обґрунтування психолого-педагогічних засад патріотичного виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю в умовах ЗВО.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві головною цінністю стають не стільки знання, як людина – їх виробник, споживач. Навчання в ЗВО – це час, коли молода людина реалізує власний вибір сенсу життя, активно здійснює професійну підготовку, розвиває світоглядні установки, здобуває компетентності, які дають змогу впевнено орієнтуватися в складному глобалізованому професійному середовищі. Установлено, що структура професійної діяльності інженера-педагога комп'ютерного профілю включає педагогічний та інженерний компоненти. На сучасному етапі розвитку інженерно-педагогічної освіти, який базується на компетентнісному підході, невід'ємним складником професійної компетентності фахівця є система професійно важливих якостей, необхідних для виконання майбутньої професійної діяльності [7].

Проведений аналіз професійних якостей інженера-педагога комп'ютерного профілю дав нам змогу визначити головні компоненти професіоналізму інженера-педагога: *інтелектуальний*, що забезпечує реалізацію інтелектуальних знань і вмій в освітньому процесі; *мотиваційний*, що стимулює до саморозвитку й самореалізації; *комунікативний*, що створює передумови самоактуалізації особистості в процесі педагогічного спілкування та розвитку системи професійно важливих якостей як інтегрування суспільних, загальнонаукових, інженерних, психолого-педагогічних і методичних компонентів, якісне засвоєння яких дає можливість особистості виконувати покладені завдання професійної діяльності. Специфіка професії, високий рівень вимог до соціальної відповідальності, пов'язаної з виконанням професійних завдань, зумовлюють особливості патріотичного виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю.

Поняття «патріотизм» у буденній свідомості особистості тісно пов'язане з любов'ю до Батьківщини. Саме таке визначення патріотизму подано в більшості енциклопедичних словників. Тлумачний словник української мови визначає патріотизм як любов до Батьківщини, до свого народу. Патріот –

це людина, що любить свою Батьківщину, віддана своєму народові, готова заради них на самопожертву й подвиг [3, с. 223].

В Україні протягом останніх років з метою аналізу соціального розвитку молоді проведено соціологічні дослідження, в межах яких вивчалася специфіка участі молоді в суспільних процесах, її громадська й політична активність, діагностувалися наявні потреби молоді та її актуальні проблеми. За результатами соціологічного опитування «Молодь України – 2017» [2, с. 4], основними пріоритетами в житті для більшості молоді є сімейне щастя (64%) та здоров'я (54%). Кар'єра (39,3%), свобода й незалежність (29,1%), багатство (28,1%) також посідають значимі місця в переліку найбільших бажаних досягнень у житті сучасної молоді. Українська молодь визначила як значущі для свого ціннісного профілю такі базові індивідуальні цінності, що репрезентують її мотиваційний континіум: «самій вирішувати, як учиняти», «складати власну думку, бути власником ідей», «знайти час для вивчення чогось для себе та вдосконалювати свої здібності», «докласти максимум зусиль, щоб інші захоплювалися твоїми досягненнями», «бути заможною людиною», «досягати завжди високих цілей» та «одноосібно приймати рішення щодо власного життя» [2, с. 6].

За результатами опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» у серпні 2017 року [5], 83% опитаних зазначили, що вважають себе патріотами своєї країни. Порівняно з аналогічним періодом 2014 року загальна кількість патріотично налаштованих громадян майже не змінилася. Лише 10% висловили протилежні міркування, ще 7% не змогли дати відповіді на це запитання.

Разом із цим прямі загрози національній безпеці держави зумовлюють необхідність підвищення ефективності патріотичного виховання молоді. Показовою є динаміка злочинів проти основ національної безпеки України [6]. Подальше нехтування означеними проблемами лише сприятиме засиллю антиукраїнської пропаганди, продукуванню світоглядно-ціннісної дезорієнтації, диспропорціям мовної ситуації, поширенню сепаратистських настроїв, місцевих ідентичностей, що в нинішніх умовах є суттєвим викликом і може призвести до непоправних наслідків.

Проведений аналіз наукової літератури, результатів соціологічних досліджень і законодавчої бази з досліджуваної проблеми дає нам змогу трактувати поняття «патріотичне виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю» як системну й цілеспрямовану діяльність органів управління вищою освітою, ЗВО, громадських організацій, сімей здобувачів освіти, інших соціальних інститутів щодо формування в студентів високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо україн-

ського народу, готовності до виконання професійного, громадянського й конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння набуттю її статусу як правової, демократичної та соціальної держави.

З урахуванням викладеного ми розглядаємо особистісний вимір патріотизму як складну інтегровану систему патріотичних якостей особистості ціннісно-смиислового, емоційно-вольового, когнітивного та компетентісно-діяльнісного характеру.

Нами встановлено, що одним із найбільш ефективних шляхів патріотичного виховання є створення інтерактивного освітнього середовища ЗВО, де студенти виявляють себе як громадяни й патріоти, гармонійно проходять рівні самоідентифікації та інтеріоризації цінностей патріотизму, формується їхня патріотична позиція. Такий підхід дав нам змогу визначити взаємозалежні етапи виховання патріотизму особистості: виховання любові й поваги до своїх батьків, родини – родинне виховання; виховання позитивного ставлення до «малої батьківщини» – етнічна самоідентифікація; виховання позитивного ставлення до нашої країни – національне виховання; виховання усвідомлення своєї належності до української історичної спільноти – громадянське виховання; виховання толерантності, доброзичливості у спілкуванні – морально-етичне та естетичне виховання.

З метою реалізації завдань патріотичного виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю доцільно систематично розглядати результати цієї роботи на засіданнях учених рад факультетів (ЗВО), зборах, службових нарадах, науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, тренінгах, налагодити та підтримувати тісну взаємодію з керівниками місцевих органів виконавчої влади й місцевого самоврядування, ветеранськими та іншими громадськими організаціями, творчими спілками. Заходи патріотичного виховання необхідно забезпечити інформаційним супроводженням, а саме через підготовку та видання наукових праць, науково-методичних, навчальних посібників і рекомендацій з питань патріотичного виховання; налагодження контактів з міжнародними організаціями, проведення спільних міжнародних заходів і реалізації проектів патріотичного спрямування та громадянської освіти; вивчення, узагальнення й поширення світового досвіду патріотичного виховання; організацію культурно-просвітницьких заходів щодо популяризації української історії, мови, досвіду роботи з патріотичного виховання; висвітлення вкладу представників етнокультурних громад у боротьбу за державну незалежність і територіальну цілісність України, подвигів і героїчних вчинків учасників ООС; поширення передового досвіду виховної діяльності науково-педагогічних працівників, кураторів навчальних груп; залучення діячів

культури, мистецтва, вчених, ветеранів до патріотичного виховання студентів.

Досягнення мети патріотичного виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, як засвідчує дослідження, можливе за виконання таких умов, як професійно-педагогічна майстерність, загальна культура, власне почуття патріотизму викладача; наявність у студентів певного рівня патріотичних знань і досвіду, закладених родинним вихованням; усебічне матеріальне забезпечення патріотичного виховання; сприяння реалізації державних заходів і програм патріотичного виховання, роботі молодіжних центрів, клубів у сфері патріотичного виховання, молодіжним ініціативам у цій сфері.

У більш широкому контексті щодо патріотичного виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю мова повинна йти про необхідність ґрунтовного, всебічного, довгочасного вирішення всього комплексу взаємопов'язаних завдань теоретичного, дослідницького і практичного характеру виховання студентської молоді.

Висновки. Отже, патріотичне виховання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю є інтегральною системою, складником освітнього процесу, ефективність якого може бути досягнута за умови формування національної свідомості, гідності, виховання поваги до Конституції України, її законодавства та державної символіки, наповнення виховання національно-історичними надбаннями українського народу, кращими професійними традиціями.

Перспективами подальших розвідок у розглянутому питанні можуть стати дослідження змісту інтегрованої системи патріотичних якостей особистості студента ціннісно-смыслового, емоційно-вольового, когнітивного й компетентнісно-діяльнісного характеру.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Концепція нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Молодь України – 2017 / Результати соціологічного дослідження. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. 72 с.
3. Яременко В., Сліпушко О. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. Київ: Аконіт, 1999. Т. 3. 927 с.
4. Окса М. Національно-патріотичне виховання студентів в умовах сучасного інформаційного суспільства. *Українознавчий альманах*. 2015. Вип. 18. С. 24–27.
5. Понад 80% українців вважають себе патріотами – опитування. URL: <https://www.unian.ua/society/2093901-ponad-80-ukrajintsiv-vvajayut-sebe-patriotami-opituvannya.html>.
6. Статистична інформація Генеральної прокуратури України про динаміку та структуру кримінальних правопорушень в Україні. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
7. Хоменко В.Г. Теоретичні та методичні засади проектування дуального змісту професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. Бердянськ: БДПУ, 2015. 473 с.